

Отримано: 15 жовтня 2023 р.

Прорецензовано: 29 жовтня 2023 р.

Прийнято до друку: 2 листопада 2023 р.

e-mail: teletskaya@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2555-1154>

e-mail: kkrivonosdiana@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8560-4826>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-19(87)-68-71

Телецька Т. В., Кривоніс Д. В. Комунікативно-прагматичне значення кондиціоналу у франкомовній пресі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 19(87). С. 68–71.

УДК: 811.133.1'366.596:070

Телецька Тетяна Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри французької філології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кривоніс Діана Вікторівна,
викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ КОНДИЦІОНАЛУ У ФРАНКОМОВНІЙ ПРЕСІ

Аналіз комунікативно-прагматичного значення кондиціоналу в рамках теорії мовленнєвих актів здійснено на матеріалі наступних франкомовних видань: *Le monde, Le Figaro, Madame Figaro, La presse, Psychologies*. Зважаючи на розмаїтість існуючих класифікацій мовленнєвих актів, наше дослідження базується на таксономії Т. Врабеля, у якій виокремлюються репрезентативи, директиви, дескриптиви, інтерогативи, комісиви, імплікатори та їхні підвиди. Встановлено, що одного дієслова в формі кондиціоналу недостатньо для визначення типу іллокутивної мети мовленнєвого акту, що зумовило необхідність врахування широкого контексту висловлювання. Розглядаючи комплексно комунікативну ситуацію, виявлено, що кондиціонал у поєднанні з іншими мовними засобами задіяний у реалізації наступних видів мовленнєвих актів: репрезентативів, імплікаторів, директивів, інтерогативів, комісивів та дескриптивів (у порядку спадання). Відмінність між мовленнєвими актами полягає у різній кількості та якісній представленості їхніх різновидів. Варто зазначити, що у мові преси кількісно переважають репрезентативи, що продиктовано домінуючими характерними рисами цього стилю, а саме інформування, переконання та аргументація. Крім того, частотне вживання кондиціоналу у даному мовленнєвому акті пояснюється переадресацією повідомлення у разі відсутності впевненості у достовірності інформації. Результати дослідження дозволяють констатувати, що у публіцистичному стилі відсутні певні підвиди мовленнєвих актів, а саме: серед директивів відсутні реквестиви; у межах імплікаторів не виявлено жодного вживання ритуального мовленнєвого акту та мовленнєвого акту подяки; комісиви, у свою чергу, не представлені мовленнєвим актом особистої пропозиції та мовленнєвим актом обіцянки.

Ключові слова: кондиціонал, мовленнєвий акт, комунікативно-прагматичне значення, публіцистичний стиль.

Tetiana Teletska,
Doctor of Philosophy in Linguistics, Associate Professor in the Department of French Philology,
Odessa I. I. Mechnikov National University
Diana Kryvonis,
Lecturer at the Department of Foreign Languages for Professional Purposes,
Odessa I. I. Mechnikov National University

COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC MEANING OF THE CONDITIONAL IN THE FRENCH-SPEAKING PRESS

The analysis of the communicative and pragmatic meaning of the conditional within the framework of the speech act theory was carried out on the basis of the following French-language publications: *Le monde, Le Figaro, Madame Figaro, France 24, La presse, Ministère de la Culture, Psychologies*.

Considering the variety of existing classifications of speech acts, our research is based on T. Vrabel's taxonomy, which distinguishes representative, directive, descriptive, interrogative, commissive, implicator and their subtypes.

It was established that one verb in the form of the conditional is not enough to determine the type of illocutionary purpose of a speech act, which made it necessary to take into account the broad context of the statement.

Considering communicative situation comprehensively, it was found that the conditional in combination with other linguistic means is involved in the implementation of the following types of speech acts: representatives, implicators, directives, interrogatives, commissives and descriptives (in descending order).

The difference between speech acts lies in different quantitative and qualitative representation of their varieties. It is worth noting that the language of the press is quantitatively dominated by representations, which is dictated by the dominant characteristic features of this style, namely informing, persuasion and argumentation. In addition, the frequent use of the conditional in this speech act is explained by forwarding the message in case of lack of confidence in the reliability of the information. The results of the study allow us to state that certain subtypes of speech acts are absent in the journalistic style, namely: there are no requisitives among the directives; within implicators, no use of ritual speech act and speech act of thanks was found; commissives, in turn, are not represented by a speech act of a personal offer and a speech act of a promise.

Keywords: conditional, speech act, communicative-pragmatic meaning, journalistic style.

Вступ. Однією з найбільш актуальних проблем сучасної лінгвопрагматики є дослідження спілкування з точки зору цілеспрямованості. В лінгвістичній літературі, присвяченій вивченню вербальної комунікації, особлива увага приділяється теорії мовленнєвих актів. Проте слід зазначити, що лінгвісти не можуть дійти згоди щодо єдиної концепції теорії мовленнєвих

актів. Переосмислюючи взаємодію адресанта та адресата, поняття статусу, інтенцію комунікантів, ефект висловлювання, дослідники поповнили літературу значною кількістю класифікацій мовленнєвих актів.

З позиції теорії мовленнєвих актів активно досліджуються прагматичні властивості публіцистичних текстів через їхню орієнтованість на керування свідомістю читача, формування тих чи інших поглядів на якісь події та підвищення рівня емоційності [2]. Наміри та цілі адресанта будь-якого мовленнєвого акту маніфестуються в певних мовних одиницях. Одним із інструментів реалізації мети мовця є кондиціонал, який у пресі виражає авторську модальність при поданні фактів та інформації. Крім того, кондиціонал представляє особливий інтерес через те, що дозволяє зменшити силу мовленнєвого акту та запобігти виникненню конфлікту. Вивчення кондиціоналу у співвідношенні з метою, намірами мовця, з правилами мовленнєвої поведінки, прийнятими у суспільстві, а також з урахуванням реакції адресата та конкретних обставин дозволяють розширити інтегративну теорію тексту і комунікації.

Метою нашого дослідження є встановлення комунікативно-прагматичного значення кондиціоналу у сучасній франкомовній пресі. Мета визначила вирішення наступних завдань: дослідити семантику кондиціоналу та проаналізувати його функціонування в публіцистичних текстах. **Методи дослідження** визначені специфікою предмета дослідження: описовий метод, контекстуальний аналіз, елементи статистичного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для дослідження використання кондиціоналу на матеріалі публіцистичних текстів було виокремлено 400 прикладів із таких видань, як *Le monde*, *Le Figaro*, *Madame Figaro*, *La presse*, *Psychologies*. Як ми вже відзначили, у лінгвістичній літературі наявна велика кількість класифікацій мовленнєвих актів за різними параметрами. Досліджуючи комунікативно-прагматичну реалізацію кондиціоналу, ми спиралися на таксономію Т. Врабеля [1], яка передбачає шість типів мовленнєвих актів: репрезентативи, директиви, інтерогативи, комісиви, дескриптиви та імплікатори.

I. За частотністю першу позицію серед мовленнєвих актів займають репрезентативи (232 речення або 58%). Для цього типу характерним є повідомлення фактів, констатація стану справ, транслювання думки адресанта, ствердження або заперечення, пояснення та процес переконання у чому-небудь. Мовленнєвий вплив можна визначити як сукупність процедур над моделями світу учасників спілкування, які призводять до передачі знань від одного учасника до іншого. У свою чергу репрезентативи діляться на:

1. Повідомлення (122 вживання або 30%):

• *Selon mon collègue Vincent Brousseau-Pouliot, cet évènement aurait fait perdre 22,4 millions à nos gouvernements de 2015 à 2019.* (*La presse*, *La multiplication des pains*, 07.12.2021)

У статті автор, прогнозуючи високі витрати на проект по відродженню бейсболу, наводить у якості прикладу щорічну подію Гран-прі Монреала. Використовуючи форму кондиціоналу, журналіст повідомляє інформацію від іншого джерела стосовно вартості проведення цього заходу.

2. Мовленнєвий акт вираження власної думки, припущення (66 прикладів або 17%):

• *Je pense qu'il est très important. Je dirais même premier.* (*Madame Figaro*, *Changer d'alimentation pour tenir le rythme*, 25.02.2019)

У даному прикладі ми можемо спостерігати, як впевненість, підкреслена дієсловом в індикативі, слабшає та змінюється на припущення, яке виражає форма кондиціоналу.

3. Мовленнєвий акт планування, міркування (41 речення або 10%):

• *Ce ne serait pas non plus une preuve de la progression de la société américaine, ce serait une façon de la faire régresser.* (*La presse*, *La justice américaine contre les femmes*, 03.12.2021)

Стилістичний прийом *antérisagoge* відображає розмірковування автора стосовно правильності рішення Верховного суду і цей процес підкреслюється формою кондиціоналу.

4. Мовленнєвий акт передбачення (23 вживання або 6%):

• *Selon un rapport du groupe Market Data Forecast, le marché de la protéine végétale sur la planète pourrait doubler d'ici 2026.* (*La presse*, *Qu'allons nous faire de toutes ces terres?*, 09.12.2021)

У статті автор, послуговуючись кондиціоналом, дає нам уявлення про можливий розвиток ринку рослинного білка внаслідок затвердження законопроєкту, направлено на захист землі та сільськогосподарської діяльності.

II. Друге місце за частотністю займають імплікатори (51 речення або 13%), в межах яких виділяють наступні акти:

1. Мовленнєвий акт особистого ставлення (41 вживання або 10%):

• *Aujourd'hui, divorcer lorsque l'on n'est pas heureux en couple est presque devenu une évidence, même lorsque l'on a des enfants. Mais à choisir, j'aurais préféré que ce soit plus simple.*, *confie Sophie.* (*Madame Figaro*, *Deux parents à la maison, un idéal persistant?*, 10.12.2014)

У цьому прикладі можемо констатувати, що завдяки поєднанню семантики дієслова *préférer* та його вживанню у формі кондиціоналу Софі висловлює ставлення до свого рішення про розлучення.

2. Мовленнєвий акт докору (4 приклади або 1%):

• *«En grandissant, j'ai pensé à tout ce que j'avais raté, tout ce que j'aurais pu faire si j'avais davantage travaillé mes maths, par exemple.* (*Madame Figaro*, «Tu seras médecin ma fille», «Tu sera trader mon fils» ces parents qui projettent le destin de leurs enfants avant eux, 20.07.2021)

Озираючись на прожите життя, адресант жалкує за втраченим. Його незадоволення собою, його прийнятими рішеннями у минулому підкреслюється кондиціоналом.

3. Мовленнєвий акт іронії і сарказму нараховує таку ж саму кількість прикладів (4 речення або 1%). В публіцистичному дискурсі автори починають застосовувати такий засіб, як іронія та сарказм, внаслідок скасування цензури та відходу від дотримання правил ділового стилю. У сучасній пресі за допомогою цих засобів посилюється потужність ідеї, додається емоційний характер, та створюється гумористичний ефект. Можна проілюструвати це в наступному прикладі:

• *Et ces «coucou virtuels» se sont même transformés en messages réels: «Il m'a envoyé des cartes postales pendant des mois. Et une carte de vœux pour la nouvelle année!» Pourtant, cette freelance en communication se serait bien passée de ces relances permanentes.* (*Madame Figaro*, *Quand votre «ex» hante vos réseaux sociaux*, 12.06.2017)

Нерідко після розриву стосунків ми все рівно стикаємося з примарами з минулого, які нагадують про себе через деякий час. У даному випадку кондиціонал стає способом висміювання недолугих спроб колишнього хлопця відновити спілкування.

4. Мовленнєвий акт емоційно-оцінний опису дій персонажів (2 вживання або 1%):

• «*Dès que j'arrivais chez des copains ou que je sortais d'une séance de cinéma, je devais téléphoner à ma mère et affronter les railleries des amis qui me trouvaient trop couvée, se souvient Anne-Laure. Mes parents redoutaient toujours qu'il m'arrive quelque chose. Ils ont été jusqu'à m'empêcher d'aller en classe de neige: j'aurais pu me blesser, ou pire...!* (Psychologies, L'enfant unique, à élever avec précaution, 18.05.2020)

При згадуванні поведінки батьків дівчина, яка страждала від надмірного піклування, висловлює свої емоції та несхвалення їхніх дій, вживаючи кондиціонал у своїй розповіді про дитинство.

III. Третю позицію за частотністю займають директиви (42 приклади або 10%), які ґрунтуються на бажанні мовця підштовхнути адресата до дій. Т. Врбель виділяє наступні директивні мовленнєві акти:

1. Сугестиви (37 речень або 9%), до яких відносяться порада, власна пропозиція, погроза та застереження. Мовець, маючи вже певний досвід або володіючи інформацією стосовно ситуації, вважає припустимим спонукати адресата до дії. Можна проілюструвати це наступним прикладом:

• *Pourquoi ne serions-nous pas «ce peuple qui n'attend pas le printemps».* (La presse, Ce peuple qui n'attend pas le printemps pour danser, 11.12.2021)

Автор статті розповідає про те, що флора та фауна потерпають з приходом зими. А з іншого боку він підкреслює можливості, які приносить ця пора року для людини. За допомогою кондиціоналу адресант намагається викликати в нас бажання та настрої діяти.

Прескрептиви (5 вживань або 1%), які мають у складі власне спонукання, інструкцію, розпорядження, заборону, наказ, дозвіл, вимогу, замовлення. Для цього типу характерним є пріоритетна позиція адресанта та облігаторність виконання дії для адресата. Наведемо приклад:

• *Or, dans une société qui calcule nos déplacements quotidiens – ou combien nous devrions en faire pour dépenser le bon quota de calories -, le lit est le mauvais élément!* (Madame Figaro, Fantasier, manger, travailler... Le lit, théâtre de nos vies, 25.09.2021)

Вживаючи кондиціонал, підкреслюється вимога або розпорядження, яку продукує капіталістичне суспільство, що не допускає і засуджує проведення часу без користі.

IV. На четвертому місці серед мовленнєвих актів знаходяться інтерогативи (27 речень або 7%), в основі яких прагнення адресанта дізнатися необхідну йому інформацію. Мовленнєві акти цієї групи реалізуються за допомогою наступних тактик:

1. Тактика прямого запиту інформації (11 прикладів або 3%):

• *Notre cerveau fabriquerait donc en partie nos maladies?* (Madame Figaro, Comment les émotions négatives et positives impactent la santé, 17.11.2019)

Під час інтерв'ю з психіатром ведучий задля того, щоб переконатися, що він правильно зрозумів почуту інформацію, застосовує тактику прямого запиту інформації та вживає дієслово у формі кондиціоналу.

2. Тактика розкриття перспективи (9 вживань або 2%):

• *Devrait-on croire que ceux-là courent le risque de se noyer dans la Méditerranée, de mourir étouffés dans un camion, de crever de soif sur une route grecque, parce qu'Ali, Latifa et Ahmed sont des touristes ou trivialement à la recherche d'un emploi en Angleterre? Non, eux aussi fuient l'extermination: ils prennent le risque de mourir noyés parce qu'ils savent que l'alternative c'est d'être gazé, mitraillé, bombardé, affamé.* (Le monde, «Les réfugiés d'aujourd'hui me rappellent mon père fuyant le nazisme», 02.09.2015)

У даному інтерогативному мовленнєвому акті, у якому адресант вживає кондиціонал, він пропонує кожному читачеві порозмірковувати та дати відповідь на запитання, після чого він вже наводить власну думку. При цьому використання займенника *on* разом з кондиціоналом дозволяє «зменшити радіус дії його (висловлення) енонціативного зобов'язання і таким чином зробити його менш суб'єктивним, залишаючи адресату можливість суперечити його словам, не атакуючи його особисто» [10, с. 130]. У цьому випадку ми можемо констатувати, що предикат *devoir* може не передавати значення необхідності [3, с. 83; 4, с. 71].

3. Тактика вираження сумніву (5 речень або 1%):

• *Hier encore, qui aurait pu avouer trouver sexy une personne handicapée?* (Madame Figaro, Bienveillance à tout va, body positive: a-t-on encore le droit de complexer?, 15.10.2021)

На думку автора цієї статті, ідеї бодіпозитиву загрожують існуванню нашого права мати комплекси. Форма кондиціонала експлікує значення сумніву.

4. Припущення (2 речення або 1%):

• *Le gazoduc Nord Stream 2, qui relie la Russie à l'Allemagne sans passer par l'Ukraine, pourrait-il faire partie du paquet?* (Le Figaro, Ukraine: l'Europe redoute une attaque de la Russie, 15.12.2021)

Автор статті за допомогою форми кондиціонала передає припущення щодо заходів, які можуть бути включені у пакет санкцій, направлених на стримання країни агресора.

V. За результатами нашого дослідження на п'ятому місці стоять комісиви (20 вживань або 5%), які діляться на наступні підтипи:

1. Мовленнєвий акт гарантії (20 прикладів або 5%):

• *Si les régimes amaigrissants faisaient partie de la solution, on s'en serait rendu compte, expose Karine Gravel.* (La presse, Faire la paix avec la nourriture, 23.09.2021)

У наведеному прикладі експерт, який займається вивченням впливу дієт на здоров'я, за допомогою форми кондиціонала запевняє в їх недостатній ефективності, обґрунтовуючи це результатами великої кількості досліджень.

VI. На останньому місці за частотністю знаходяться дескриптиви (8 речень або 2%), які відтворюють ситуативний контекст. Можна проілюструвати, яким чином кондиціонал функціонує в цьому мовленнєвому акті, наступним прикладом:

• *À quoi ressemblerait l'expérience d'une jeune femme qui se promènerait dans la rue le soir?* (Madame Figaro, La peintre Cecilia Granara: «Quelle société aurait-on si on avait inclus le regard des femmes?», 29.09.2021)

Мета статті познайомити суспільство з художницею та з тим, як вона бачить жінку, її життя та почуття. Дієслово у формі кондиціонала відтворює фоновий характер контексту, необхідного для розкриття питання.

Висновки. Дослідивши семантику та функціонування кондиціонала, ми можемо зробити висновок про те, що комунікативно-прагматичне значення знайшло своє відображення у таких мовленнєвих актах як (у порядку спадання): репрезентативи, імплікатори, директиви, інтерогативи, комісиви та дескриптиви, кожний із яких вирізняється своєю структурою та частотою вживання. Вирізняльною рисою публіцистичного стилю є те, що найчастіше автори звертаються до репрезентативів, оскільки кондиціонал дозволяє передати невпевненість у достовірності інформації і таким чином зняти з себе відповідальність за правдивість зображення фактів. Водночас відсутніми є наступні підвиди мовленнєвих актів: реквести (серед директивів), ритуальний мовленнєвий акт та мовленнєвий акт подяки (серед імплікаторів), мовленнєвий акт особистої пропозиції та мовленнєвий акт обіцянки (у числі комісивів), що також пояснюється специфікою публіцистичного стилю. Перспективним убагацьється подальше дослідження використання кондиціонала у публіцистичних текстах у порівнянні з його функціонуванням у текстах франкомовної художньої літератури.

Література:

1. Врбель Т. Словотворча прагматика у сучасній англійській мові: монографія. Берегове-Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці II – ТОВ «РІК-У», 2020. 236 с.
2. Чурсінова О. Граматичні трансформації в текстах французької газетної преси. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2019. Вип. 8 (2). С. 33–39.
3. Haillet P. P. Le conditionnel dans le discours journalistique: essai de linguistique descriptive. Québec: Bref, 1995. 157 p.
4. Huot H. Le verbe «devoir». Etude synchronique et diachronique. Paris: Klincksieck, 1974. 192 p.
5. La Presse. URL: <https://www.lapresse.ca>
6. Le Figaro. URL: <https://www.lefigaro.fr>
7. Le Monde. URL: <https://www.lemonde.fr>
8. Madame Figaro. URL: <https://madame.lefigaro.fr>
9. Psychologies. URL: <https://www.psychologies.com>
10. Soliman L. T. Modalisation dans l'interview scripturalisée: l'emploi du «conditionnel de la mitigation». *Synergies Italie*. 2009. P. 125–135.

References:

1. Chursinova O. Hramatychni transformatsiyi v tekstakh frantsuz'koyi hazetnoyi presy [Grammatical transformations in the texts of the French newspaper press]. *Teoretychni y prykladni problemy suchasnoyi filolohiyi* [Theoretical and applied problems of modern philology]. 2019. Vyp. 8 (2). S. 33–39.
2. Haillet P. P. Le conditionnel dans le discours journalistique: essai de linguistique descriptive. Québec: Bref, 1995. 157 p.
3. Huot H. Le verbe «devoir». Etude synchronique et diachronique. Paris: Klincksieck, 1974. 192 p.
4. La Presse. URL: <https://www.lapresse.ca>
5. Le Figaro. URL: <https://www.lefigaro.fr>
6. Le Monde. URL: <https://www.lemonde.fr>
7. Madame Figaro. URL: <https://madame.lefigaro.fr>
8. Psychologies. URL: <https://www.psychologies.com>
9. Soliman L. T. Modalisation dans l'interview scripturalisée: l'emploi du «conditionnel de la mitigation». *Synergies Italie*. 2009. P. 125–135.
10. Vrabel' T. Slovtvorcha prahmatyka u suchasniy anhliys'kiy movi: monohrafiya [Word-formative pragmatics in modern English: monograph]. Berehove-Uzhhorod: ZUI im. F.Rakotsi II – TOV «RIK-U» [Berehove – Uzhhorod : II ZUI named after F. Rakoczi – LLC «RIK-U»], 2020. 236 s.